

ОЦІНКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ЗАРУБІЖНИМИ СТРАХОВИМИ КОМПАНІЯМИ

С. П. ПРАСОЛОВА, кандидат економічних наук, доцент
(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. *Мета статті* полягає в дослідженні досвіду провідних страховиків США та Великої Британії щодо формування й використання фінансових ресурсів із тим, щоб виявити сучасні тенденції, основні проблеми та перспективи. **Методика дослідження.** *Досягнення поставленої мети здійснено за допомогою таких загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: групування, порівняння, балансового, систематизації та узагальнення.* **Результати.** *За результатами аналізу структури джерел формування і напрямів використання фінансових ресурсів провідних міжнародних страхових компаній США та Великої Британії в динаміці визначено їх тенденції й особливості розвитку, у тому числі із застосуванням вимог Solvency II.* **Практична значущість результатів дослідження.** *У статті розглянуто досвід формування та використання фінансових ресурсів провідних зарубіжних страхових компаній, у тому числі із застосуванням вимог Solvency II, виявлено такі особливості формування їх фінансових ресурсів, які забезпечують значне зростання інвестиційного потенціалу в перспективі та вихід на світовий страховий ринок. Сформувано пропозиції щодо підвищення рівня капіталізації та зниження рівня ризикованості діяльності страхових компаній з урахуванням вимог Solvency II.*

Ключові слова: *фінансові ресурси зарубіжних страхових компаній, джерела формування та напрями використання фінансових ресурсів, структура й динаміка, вимоги Solvency II.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Страхова галузь є важливим джерелом розвитку національних економік індустріально розвинених країн світу, оскільки саме міжнародні страхові компанії, мобілізуючи значні грошові ресурси, здійснюють інвестування значної їх частини, що дозволяє розглядати їх як потужних інвестиційних інвесторів. При цьому сукупний обсяг інвестиційного потенціалу страхових компаній таких розвинених країн, як Велика Британія, США, можна зіставити з інвестиційним потенціалом банківського сектору. Розвинений страховий ринок дозволяє акумулювати значні кошти від продажу страхового продукту, оскільки нині на Заході страхується понад 90 % усіх ризиків. Можливості ж подальшого розвитку страхових компаній залежать від структури й вартості їх фінансових ресурсів, ефективності їх використання, визначаючи їх платоспроможність та ефективність діяльності.

У зв'язку з цим, досить актуальним є порівняльне дослідження досвіду провідних міжнародних страхових компаній (зокрема американських) щодо формування адекватної напрямом використання структури їх фінансових ресурсів та ймовірних структурних змін фінансових ресурсів європейських страхових компаній (зокрема британських) відповідно до вимог Solvency II для врахування їх досвіду в подальших теоретичних дослідженнях і пошуку практичних рішень, спрямованих на оптимізацію джерел формування фінансових ресурсів страхових компаній України та напрямів їх розміщення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність дослідження теми формування фінансових ресурсів страхових компаній та оптимізації їх структури підкреслюється зацікавленістю як зарубіжних, так і вітчизняних науковців та практиків у пошуку перспективних напрямів розвитку. При цьому такі вітчизняні науковці, як Н. М. Внукова,

Л. В. Временко, В. І. Успенко [2, с. 260–261], О. С. Світлична, Н. М. Сташкевич [6, с. 49–51], Н. В. Ткаченко [7], зарубіжні науковці Д. Бланд [1, с. 108], І. П. Хоминич, О. В. Дік [5] та багато інших розглядають фінансові ресурси страхової компанії як сукупність грошових коштів, які формуються у процесі страхової діяльності та призначені для виконання зобов'язань зі страхового захисту, підтримання платоспроможності й фінансової стійкості страховика. За джерелами утворення їх класифікують на власні, залучені та позичені. Ними доведено, що організація процесу формування фінансових ресурсів страховика, їх оптимального обсягу та структури є важливою, оскільки специфіка фінансів страховика полягає в імовірності неспівпадіння обсягу сформованих страхових резервів і потреб у виплаті страхового відшкодування, що може негативно позначитися на складі та структурі її фінансових ресурсів.

Аналіз вимог до оцінки платоспроможності страхових компаній, відмінність чинних нормативів Solvency I від європейських вимог Solvency II у сфері регулювання національного страхового ринку, запровадження яких із 2016 року орієнтоване на посилення відповідальності страхових компаній за сформовану структуру їх фінансових ресурсів, досліджувала Н. В. Ткаченко [7] та ін. Однак їхні праці мають здебільшого суто теоретичний характер та не містять оцінки впливу норм Solvency II на структуру фінансових ресурсів і напрями їх використання в активах. Також вітчизняними науковцями не досліджувався потенціал цього документа для покращення якості економічної статистики для сектору страхових корпорацій.

Такі науковці, як Н. М. Внукова, Л. В. Временко, В. І. Успенко [2, с. 260–374], І. П. Хоминич [5], розглядають особливості аналітичної оцінки формування і використання фінансових ресурсів тільки вітчизняних страхових компаній (українських, російських), не враховуючи досвід провідних міжнародних страховиків.

З іншого боку, Т. С. Гавриляк [3] та інші проводили макроекономічний аналіз досвіду інвестиційної діяльності страхових компаній розвинених зарубіжних країн, акцентуючи увагу на ефективних напрямках розміщення їх фінансових ресурсів в активах без урахування особливостей формування таких фінансових ресурсів в окремих зарубіжних страхових компаніях.

Отже, у науковій літературі недостатньо уваги приділено питанню аналітичної оцінки джерел, структури та динаміки формування і використання фінансових ресурсів провідних міжнародних страхових компаній.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження досвіду провідних страховиків США та Великої Британії щодо формування й використання фінансових ресурсів на основі аналітичної оцінки джерел, структури та динаміки їх розвитку з тим, щоб виявити сучасні тенденції, основні проблеми та можливості ефективно використовувати цей досвід в українській практиці страхового ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ефективність дослідження проблем формування фінансових ресурсів страхової компанії визначається чітким розумінням їх сутності як сукупності тимчасово вільних коштів страховика, які знаходяться в його розпорядженні й використовуються для проведення страхових операцій та здійснення інвестиційної діяльності [1, с. 108]. Тим самим, специфіка формування складу та структури фінансових ресурсів страхової компанії, вагомість її фінансових результатів значною мірою визначають подальші напрями їх використання в поточній страховій діяльності (проведення операцій страхування, співстрахування та перестрахування) або у фінансово-інвестиційній діяльності (купівля-продаж цінних паперів, нерухомості й операції з такими фінансовими активами, як кредити, у тому числі іпотечні).

Більш докладне дослідження процесів формування фінансових ресурсів потребує визначення складу та джерел їх формування у страхових компаній країн, що є лідерами на міжнародному страховому ринку, визначаючи загальні тенденції його розвитку.

Зокрема, останні звітні дані, опубліковані Міжнародним інститутом страхової інформації, свідчать, що безумовним лідером за обсягом страхування світового ринку у 2017 р. залишався ринок страхових послуг США, на який припадало 28,15 % (1 377 114 млн дол.) усіх світових страхових премій [10, с. 1]. Страховою компанією, яка отримала найбільший обсяг страхових премій у цьому році (86 622 млн дол. [10, с. 5]), стала компанія «Метрополітен Лайф

Іншуренс К^о» (MetLife, Inc.), що є провідним міжнародним холдингом у сфері страхування та пенсійного забезпечення, який спеціалізується на страхуванні життя, надаючи страхові послуги не тільки у США, але й у більш ніж 40 країнах Латинської Америки, Азії (включаючи Японію), Європи, Близького Сходу та Африки.

Можливість виходу компанії MetLife, Inc. на світовий страховий ринок була забезпечена ще у 2000-х роках, коли було проведено перший публічний продаж акцій (випущено 202 млн акцій за ціною 14,25 дол. США за акцію) та операцію злиття страхового капіталу з банківським шляхом купівлі й поглинання банку Grand Bank, що в подальшому був перейменований у MetLife Bank [12]. Ця покупка зробила MetLife учасником роздрібного банківського бізнесу, а також

дозволила створити фінансову групу MetLife.

На сьогодні MetLife, Inc. на фінансовому ринку США є одним із найбільших інституційних інвесторів із загальним портфелем фінансових інвестицій на суму більше 400 млрд дол. Аналіз джерел формування таких інвестиційних ресурсів, показаний у табл. 1, свідчить про відповідність поділу фінансових ресурсів компанії Концептуальним основам міжнародних стандартів фінансової звітності, затверджених Радою з міжнародних стандартів фінансової звітності (**International Accounting Standards Board, IASB**), на власний капітал (equity capital) і зобов'язання (liabilities). Останні ж, у науковій літературі, поділяють за джерелами утворення на залучені й позичені [6, с. 49–50; 7].

Таблиця 1

**Оцінка динаміки та структури джерел формування фінансових ресурсів найбільшої страхової компанії США – MetLife, Inc. у 2017–2018 рр.
[розраховано автором за даними [8, с. 182]**

Назва джерела формування фінансових ресурсів	Значення джерела у				Темп приросту, %
	2017 р.		2018 р.		
	сума, млн дол. США	питома вага, %	сума, млн дол. США	питома вага, %	
Фінансові ресурси MetLife, Inc.	719 892	100,0	687 538	100,0	-4,5
1. Зобов'язання, усього	661 022	91,8	634 580	92,3	-4,0
1.1. Залучені ресурси (страхові резерви), усього	583 851	81,1	563 663	82,0	-3,5
у т. ч.: - резерв незароблених премій (виплати майбутніх періодів);	177 974	24,7	186 780	27,2	4,9
– резерви з медичного страхування (обліковуються на окремому балансі);	205 001	28,5	175 556	25,5	-14,4
– зобов'язання щодо виплат дивідендів і процентів страхувальнику	2 803	0,4	1 105	0,2	-60,6
1.2. Позичені ресурси, усього	77 211	10,7	70 919	10,3	-8,1
у т. ч.: - кредиторська заборгованість;	25 723	3,6	24 794	3,6	-3,6
– короткострокова заборгованість (за кредитами й борговими ЦП);	477	0,1	268	0,0	-43,8
– довгострокова заборгованість (за кредитами й борговими ЦП);	15 686	2,2	12 829	1,9	-18,2
– боргові цінні папери	3 144	0,4	3 147	0,5	0,1
2. Власний капітал MetLife, Inc.:	58 870	8,2	52 958	7,7	-10,0
2.1. Статутний капітал	12	0,0	12	0,0	0,0
2.2. Додатково внесений капітал	31 111	4,3	32 474	4,7	4,4
2.3. Нерозподілений прибуток	26 527	3,7	28 926	4,2	9,0
2.4. Казначейські акції ¹⁾ (запас за номінальною вартістю)	(6 401)	(0,1)	(10 393)	(1,5)	62,4
2.5. Накопичений інший сукупний дохід (збиток) та безконтрольні інтереси	7 641	1,1	1 939	0,3	-74,6

¹⁾ Казначейські акції (англ. Treasury stock в США, англ. Treasury share у Великій Британії) – це акції, що викуплені на фондовому ринку емітентом та знаходяться в його власності, зменшуючи вартість власного капіталу, що належить акціонерам страхової компанії.

Більш докладний аналіз структури джерел формування фінансових ресурсів страхової компанії MetLife, Inc. у 2018 р. показує, що основними з них (82 % у 2018 р., п. 1.1 табл. 1) є залучені ресурси, які є частиною зобов'язань, сформованих із зовнішніх джерел як страхові резерви, що мають форму страхових премій, отриманих за договорами страхування, співстрахування та перестраховування. Скорочення обсягів цього джерела у 2018 р., порівняно із 2017 роком на 3,5 %, значною мірою спричинило зменшення фінансових ресурсів компанії (на 4,5 % у 2018 р., табл. 1) та було обумовлено відповідним зниженням на 14,4 % в аналізованому періоді резервів із медичного страхування (п. 1.1 табл. 1, які відокремлені від іншого майна страховика та обліковуються на окремому балансі, що забезпечує їх стабільність).

Скорочення обсягів страхових резервів свідчить про незначне скорочення обсягів страхової діяльності компанії (перш за все, з медичного страхування), яке спричинило відповідне скорочення гудвілу¹⁾ компанії в аналізованому періоді (на 1,4 %, п. 3.5 табл. 2) та відповідне зниження котирувань акцій

компанії (з 50,56 дол. на кінець 2017 року до 41,06 дол. за акцію на кінець 2018 року [12]).

Загалом, кошти страхових резервів не належать страховикові, вони на період дії договорів страхування залучені в його розпорядження тимчасово та використовуються для здійснення страхових виплат або як інвестиційне джерело. Як показують дані табл. 2, це інвестиційне джерело розміщене, значною мірою, у фінансові інвестиції на терміни, які відповідають термінам виконання зобов'язань за страховими виплатами.

При цьому структура розміщення резервів зі страхування життя та медичного страхування не розшифровується, а так і показується на окремому рахунку (формуючи 25,5 % активів у 2018 р., п. 2 табл. 2), а інші страхові резерви, включаючи резерв незароблених премій, формують значну частину інвестиційного потенціалу компанії, який вкладено в такі види фінансових інвестицій, як корпоративні цінні папери інвестиційного класу, цінні папери казначейства США, державні й місцеві облігації, деривативи, інвестиційні проекти, права участі, нерухомість, іпотечне кредитування тощо.

Таблиця 2

**Оцінка динаміки та структури використання фінансових ресурсів найбільшої страхової компанії США – MetLife, Inc. у 2017–2018 рр.
[розраховано автором за даними [8, с. 182]]**

Напрями використання фінансових ресурсів в активах	Значення напрямку використання				Темп приросту, %
	2017 р.		2018 р.		
	сума, млн дол. США	питома вага, %	сума, млн дол. США	питома вага, %	
Активи MetLife, Inc., усього	719 892	100,0	687 538	100,0	-4,5
1. Фінансові інвестиції, усього	444 067	61,7	436 210	63,4	-1,8
1.1. Інвестиції в цінні папери	328 189	45,6	312 321	45,4	-4,8
1.2. Інвестиції у спільні підприємства з нерухомістю та нерухомість, що утримується для продажу	15 345	2,1	16 311	2,4	6,3
1.3. Надані кредити, у тому числі іпотечні	78 400	10,9	85 451	12,4	9,0
1.4. Інші інвестиції	22 133	3,1	22 127	3,2	-0,0
2. Активи на окремому балансі (використання резервів медичного страхування)	205 001	28,5	175 556	25,5	-14,4
3. Валюта та інші активи, усього	70 824	9,8	75 772	11,0	7,0

¹⁾ Гудвіл – нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між ринковою ціною та балансовою вартістю активів компанії, іншими словами, це вартість ділової репутації, тобто економічне відображення ділової репутації компанії, вартість ділових зв'язків, престиж суб'єкта господарювання. У дослівному перекладі з англійської дане поняття означає «добра воля».

Продовж. табл. 2

Напрями використання фінансових ресурсів в активах	Значення напрямку використання				Темп приросту, %
	2017 р.		2018 р.		
	сума, млн дол. США	питома вага, %	сума, млн дол. США	питома вага, %	
3.1. Грошові кошти та їх еквіваленти	12 701	1,8	15 821	2,3	24,6
3.2. Нараховані інвестиційні доходи	3 524	0,5	3 582	0,5	1,6
3.3. Премії, перестраховання та інша дебіторська заборгованість	18 423	2,6	19 644	2,9	6,6
3.4. Відкладені витрати на вартість придбаного бізнесу	18 419	2,5	18 895	2,7	2,6
3.5. Гудвіл	9 590	1,3	9 422	1,4	-1,4
3.6. Інші активи	8 167	1,1	8 408	1,2	3,0

Незважаючи на зниження обсягів фінансових інвестицій компанії MetLife, Inc. у 2018 р., порівняно з попереднім (на 1,8 %, п. 1 табл. 2), їх питома вага у структурі розміщення фінансових ресурсів залишається значною (63,4 % у 2018 р., п. 1 табл. 2), що за даними фінансової звітності забезпечило одержання 72,4 % прибутку у 2018 р. (співвідношення чистого інвестиційного доходу й чистого прибутку) та його зростання, порівняно з попереднім роком, на 27,6 %, на той час як частка фінансового результату від надання страхових послуг (різниця одержаних премій та виплат страхувальнику) становила в цьому ж році тільки 23,1 % у структурі чистого прибутку страхової компанії [8, с. 183–184].

Другим за значенням джерелом формування фінансових ресурсів страхової компанії MetLife, Inc. у 2018 р. стали **позичені ресурси** (їх питома вага знизилася з 10,7 % у 2017 р. до 10,3 % у 2018, табл. 1, п. 1.2), що також є частиною зобов'язань, сформованих переважно із зовнішніх джерел для поповнення обігових і необігових активів. Традиційними зовнішніми джерелами формування таких ресурсів є коротко- та довгострокові кредити банків, а також кредиторська заборгованість як за операціями страхування, так і іншими. Додатковим джерелом формування позичених ресурсів є емісія страховою компанією MetLife, Inc. власних

боргових цінних паперів (облігацій) для фінансування стратегічного розвитку компанії. Загалом, зменшення обсягів цього джерела формування фінансових ресурсів компанії в динаміці (на 8,1 %, п. 1.2 табл. 1) не є негативним, оскільки через ефект дії фінансового важеля обумовлює відповідне зростання платоспроможності та фінансової стійкості компанії.

Вагомим фактором забезпечення фінансової стійкості страхової компанії MetLife, Inc. є також її **власний капітал**, обсяг якого у 2018 р., порівняно із 2017 роком, скоротився на 10,0 %, спричинивши зниження його питомої ваги у структурі фінансових ресурсів до 7,7 % (п. 2 табл. 1). Основними факторами такого зниження стало зростання вартості в аналізованому періоді казначейських акцій (на 62,4 %, п. 2.4 табл. 1) та зниження накопиченого іншого сукупного доходу внаслідок значного зниження сум нереалізованих інвестиційних прибутків (на 74,6 %, п. 2.5 табл. 1) через скорочення обсягів фінансових інвестицій (на 1,8 %, п. 1 табл. 2).

Слід ураховувати, що можливість викупу власних акцій страхова компанія MetLife, Inc. отримала в результаті проведення злиття у 2018 р. власних дочірніх компаній **General American Life Insurance Company та Metropolitan Tower Life Insurance Company, що знизило вимоги регулювальних органів до рівня**

достатності власного капіталу компанії та дозволило їй не тільки завершити розрахунки за такого злиття та збільшити прибуток на акцію (зацікавивши нових акціонерів), але й забезпечити зменшення загальної кількості власних акцій в обігу для підтримки їх цінового рівня на вторинному ринку в умовах зниження їх котирувань у цьому році. У 2019 р., за даними фондового ринку, зазначені цілі були досягнуті [12].

З іншого боку, основні складові власного капіталу страхової компанії MetLife, Inc. в аналізованому періоді мали тенденцію до зростання. При цьому статутний капітал компанії, сформований на початку її створення, не має суттєвого впливу, оскільки є незначним (сума є незмінною, а питома вага не прораховується, складаючи 0,0 %, п. 2.1 табл. 1), а основним зовнішнім джерелом формування власного капіталу є додатково внесений капітал, вартість якого зросла (в аналізованому періоді на 4,4 %, п. 2.2 табл. 1). Цей капітал утворився у 2000 р. внаслідок процесу демутуалізації¹⁾, коли було змінено форму організації з товариства взаємного страхування на акціонерне товариство, що дозволило страховій компанії MetLife, Inc. зняти фінансові обмеження й одержати доступ до додаткових зовнішніх джерел поповнення фінансових ресурсів шляхом проведення публічного продажу акцій (залучивши на момент першого випуску 2,88 млрд дол.[12]) і, тим самим, почати експансію на світовий страховий ринок. У подальшому, обсяг зазначеного джерела зростає за рахунок коштів, отриманих від додаткових емісій та продажу акцій компанії на фондовому ринку, а також від вартості надходження майна від дочірніх компаній.

Позитивним також є зростання вартості власного капіталу компанії в аналізованому періоді за рахунок такого внутрішнього джерела його формування, як нерозподілений прибуток (зріс на 9 %, п. 2.3 табл. 1).

Загалом, перевищення темпів зниження власного капіталу (-10 %, п. 2 табл. 1) над темпами зниження зобов'язань страхової компанії MetLife, Inc. (-4,0 %, п. 1 табл. 1) обумовило зниження спроможності компанії щодо по-

криття страхових ризиків, унаслідок чого їх частина була передана в перестраховання. Про це свідчить зростання коштів відшкодування перестраховання в аналізованому періоді (на 6,6 %, п. 3.3 табл. 2) та не перешкоджає розвитку бізнесу, про що свідчить зростання інших активів, перш за все, основних засобів (на 3 %, п. 3.6, табл. 2), а також нарощування рівня ліквідності як результату зростання частки активів компанії у грошових коштах та їх еквівалентах (з 1,8 % до 2,3 % за аналізований період, п. 3.1 табл. 2).

Слід урахувати, що наведений приклад фінансової звітності міжнародної страхової компанії, побудованої за американськими регулятивними вимогами, повною мірою не розкриває обсяг прийнятих на страхування ризиків. Саме з метою розкриття таких ризиків за допомогою звітності для органів страхового нагляду на європейському страховому ринку проводиться апробація вимог Solvency II (Другої директиви із платоспроможності), орієнтованої на ризик-менеджмент усередині страхової компанії та формування в неї адекватних змін у конкурентних стратегіях [4].

Зокрема, аналіз зібраних Управлінням національної статистики Великої Британії²⁾ даних експериментальної статистики щодо фінансових зобов'язань та активів страхового сектору (представленого 400 діючими у країні страховиками, у тому числі приблизно 110 лойдівськими синдикатами), проведений у табл. 3, 4, дозволяє визначити певні переваги такої звітності.

А саме, фінансові баланси, побудовані відповідно до вимог Solvency II (SII), представляють вартість непогашених запасів категорії фінансових зобов'язань (табл. 3) або активів (табл. 4) на кінець визначеного облікового періоду. Тобто, фінансові ресурси страхових компаній розглядаються як сукупність зовнішньої заборгованості перед страхувальниками та перестраховальниками в сумі сформованих страхових резервів, а також перед іншими кредиторами (банками, іншими фінансовими установами, бюджетом тощо), не пов'язаними зі страховою діяльністю.

¹⁾ Демутуалізація – це процес, за якого страхова компанія, створена як товариство взаємного страхування, змінює юридичну форму на акціонерне товариство [11, с. 12].

²⁾ За даними Міжнародного інституту страхової інформації є лідером на Європейському страховому ринку та посідає 4-те місце, після США, Китаю та Японії [10, с. 1].

Таблиця 3

**Оцінка динаміки та структури джерел формування фінансових ресурсів страхових компаній Великої Британії у 2017 р.
[розраховано автором за даними [9]]**

Назва джерела формування фінансових ресурсів	Значення джерела на				Темп приросту, %
	01.01.2017 р.		01.01.2018 р.		
	сума, млрд фунт. ст.	питома вага, %	сума, млрд фунт. ст.	питома вага, %	
1. Фінансові ресурси (зобов'язання)	1 843	100,0	1 853	100,0	0,5
1.1. Зобов'язання перед страхувальниками (страхові резерви), усього	1 495	81,1	1 510	81,5	1,0
у т. ч.: - за страхування майна й відповідальності (не життя);	147	8,0	141	7,6	-4,1
- за страхуванням життя	1 348	73,1	1 370	73,9	1,6
1. 2. Зобов'язання перед кредиторами, усього	199	11,9	204	11,0	10,8
у т. ч.: - за борговими цінними паперами;	23	1,3	24	1,3	4,3
- за одержаними кредитами;	95	4,6	82	4,4	-13,7
- за похідними цінними паперами (деривативами);	40	2,2	36	1,9	-10,0
- інші зобов'язання	41	3,8	62	3,3	51,2
2. Зобов'язання перед акціонерами чи пайовими власниками (пайові зобов'язання)	149	7,8	139	7,5	-6,7

Таблиця 4

**Оцінка динаміки та структури використання фінансових ресурсів страхових компаній Великої Британії у 2017 р.
[розраховано автором за даними [8]]**

Напрями використання фінансових ресурсів в активах	Значення використання джерела на				Темп приросту, %
	01.01.2017 р.		01.01.2018 р.		
	сума, млрд фунт. ст.	питома вага, %	сума, млрд фунт. ст.	питома вага, %	
Активи, усього, у тому числі:	1 843	100,0	1 853	100,0	0,5
1. Фінансові інвестиції, усього, з них:	1 471	79,8	1 521	82,1	3,4
1.1. Інвестиції в довгострокові державні цінні папери, усього, у т. ч.:	197	10,7	186	10,0	-5,6
- уряду Великої Британії;	145	7,9	133	7,2	-8,3
- нерезидентів	52	2,8	53	2,9	1,9
1.2. Інвестиції в інші цінні папери (у т.ч. у похідні (деривативи) та акції інвестиційних фондів), усього, у т. ч.:	1 145	62,1	1 202	64,9	5,0
- резидентів;	843	45,7	902	48,7	7,0
- нерезидентів	302	16,4	300	16,2	-0,7
1.3. Надані кредити, усього, у т. ч.:	129	7,0	133	7,2	3,1
- резидентам;	115	6,2	117	6,3	1,7
- нерезидентам	14	0,8	16	0,9	14,3
2. Валюта та інші активи, усього, у т. ч.:	372	18,8	332	17,9	-10,8
2.1. Грошові кошти та їх еквіваленти	29	1,7	30	1,6	3,4
2.2. Технічні резервні активи (відшкодування перестраховування):	269	14,6	233	12,6	-13,4
- за операціями страхування майна і відповідальності (не життя);	44	2,4	43	2,3	-2,3
- за операціями страхування життя	225	12,2	190	10,3	-15,6
2.3. Нефінансові активи	41	2,2	38	2,1	-7,3
2.4. Інші активи	33	1,8	31	1,7	-6,1

При цьому власний капітал розглядається як пайові зобов'язання перед акціонерами чи пайовими власниками, що визначені як внутрішня заборгованість страхових компаній перед їх засновниками (рис. 1).

Розгляд структури фінансових ресурсів як сукупності зобов'язань є доречним, оскільки дозволяє оцінити нинішню заборгованість страхової компанії як таку, що виникла внаслідок минулих подій (укладених страхових полісів чи викуплених акціонерами акцій компанії)

і за умов погашення може спричинити вибуття ресурсів та, відповідно, зниження майбутніх економічних вигід. Такий підхід, як свідчать дані табл. 3, 4, дозволяє більш точно визначити узгодженість джерел формування та напрямів розміщення ресурсів, оскільки активи й зобов'язання включають і суми перестраховування на неконсолідованій валовій основі, тобто суми перестраховування (передані перестраховикам) додаються до підсумків (а не вираховуються як раніше).

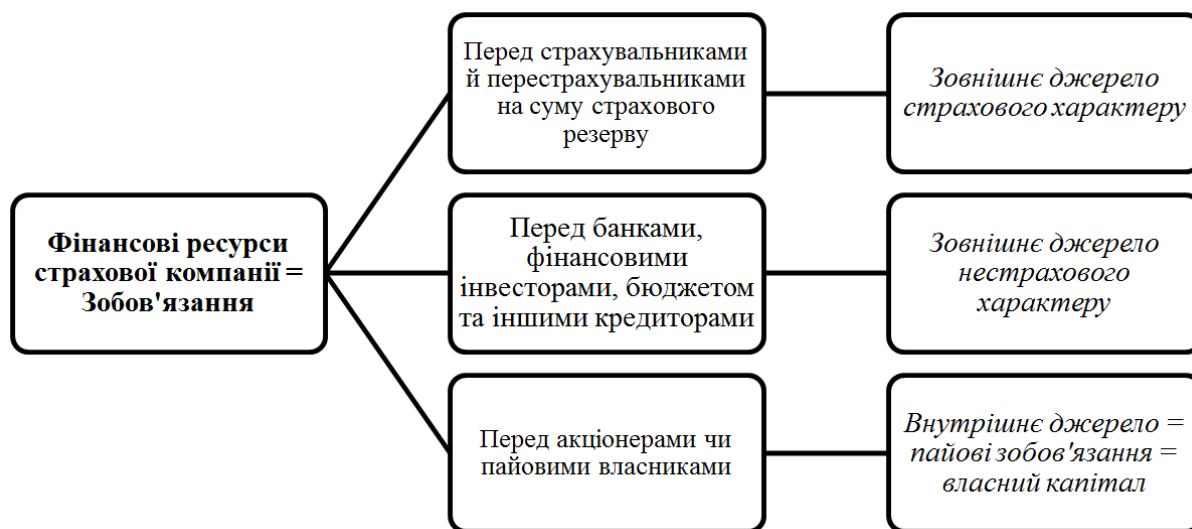

Рис. 1. Структурно-логічна схема формування фінансових ресурсів страхових компаній Великої Британії відповідно до вимог Solvency II [розроблено автором за даними [4, 9]

Зокрема, бачимо більшу відповідність суми страхових резервів (зобов'язань перед страхувальниками, частка яких у формуванні ресурсів страхових компаній Великої Британії на початок 2018 року досягала 81,5 % (п. 1 табл. 3), напряду їх розміщення у фінансові інвестиції з розкриттям видів інвестиційних вкладень та ознаки їх резидентності (їх питома вага у структурі активів у цей період 82,1 %, п. 1 табл. 4). При цьому виділяється досить значна частка інвестицій у довгострокові державні цінні папери (коливалася від 10,7 % до 10,0 % в аналізованому періоді, п. 1.1 табл. 4), що визначає стабільність інвестиційних вкладень страхового сектору.

При цьому найбільшу частку у структурі страхових резервів становлять резерви за операціями страхування життя (коливалися від 73,1 % до 73,9 % в аналізованому періоді, п. 1 табл. 3), які, переважно, включають вар-

тість наданих послуг з управління пенсійними фондами (індивідуальні пенсії розглядаються у Великій Британії як різновид послуг зі страхування життя). Також можна відмітити зниження обсягів власного капіталу (зобов'язань перед акціонерами чи учасниками) за аналізований період на 6,7 % (п. 3 табл. 3), яке узгоджується з відповідним зниженням обсягів нефінансових активів, що включають основні засоби, – на 7,3 % (п. 2.4 табл. 4).

Така негативна динаміка обумовила зниження питомої ваги власного капіталу страхових компаній Великої Британії у структурі їх ресурсів до 7,5 % на кінець аналізованого періоду (п. 3 табл. 3) й може свідчити про невиконання включеними у статистичну вибірку страховими компаніями нових вимог державного регулювання, що визначає потребу у збільшенні рівня їх капіталізації через необхідність урахування не лише страхового ризи-

ку, але й ринкового, кредитного та інших видів ризиків. Таке підвищення рівня капіталізації страхових компаній може забезпечуватись і за рахунок операцій зі злиття та поглинання (M&A) зі слабкими учасниками страхового ринку. Тобто, по суті, підвищеними вимогами Solvency II створюються умови для використання всіх можливих переваг та вигід від диверсифікації ризиків, оскільки страховий ринок як саморегульований механізм у нових (створених вимогами) умовах функціонування має позбутися неефективних учасників та отримати додаткові переваги від консолідації сильних гравців.

Загалом, новий режим регулювання, відповідно до Solvency II, передбачає стимулювання страховиків щодо використання широкого спектра методів пом'якшення ризиків, зокрема таких, як перестраховування та хеджування ризиків за допомогою деривативів. З цією метою в експериментальній звітності зобов'язання за деривативами виділяються окремим рядком (обсяг яких в аналізованому періоді знизився на 10 %, п. 2 табл. 3).

Упровадження вимог Solvency II сприятиме в подальшому інтенсивному використанню зазначених механізмів підвищення якості фінансових ресурсів для забезпечення фінансової стійкості окремого страховика.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Результати аналітичного дослідження досвіду провідних страховиків США та Великої Британії щодо формування й використання фінансових ресурсів дозволяють зробити такі висновки щодо основних тенденцій розвитку фінансів на світовому страховому ринку:

- значний інвестиційний потенціал міжнародних страхових компаній забезпечує одержання ними до 70 % їх прибутку та формується з такого зовнішнього джерела, як страховий резерв, що поповнюється від продажу страхових продуктів;

- зростання інвестиційного потенціалу забезпечується відповідним зростанням обсягів страхових резервів унаслідок, перш за все, розширення переліку та обсягів страхових продуктів, що пропонуються переважно компаніями зі страхування життя, зокрема нарощуванням ними таких суміжних продуктів, як індивідуальні та групові анuitети, програми медичного

страхування, формування й управління пенсійними фондами для приватних і корпоративних клієнтів. Це визначає позитивну динаміку страхової діяльності й обумовлює відповідне зростання гудвілу страхової компанії;

- одним із вагомих факторів, який сприяє формуванню значного інвестиційного потенціалу такими великими міжнародними страховими компаніями, як MetLife, Inc., також є створення у їх структурі фінансових груп шляхом придбання ними банків, фінансових компаній, інвестиційних організацій та пенсійних фондів, забезпечуючи цим експансію в інші види фінансового бізнесу;

- більш інтенсивний розвиток страхового бізнесу, достатній для виходу страхових компаній на світовий страховий ринок унаслідок поширення їх експансії в інші країни, забезпечується процесом демутуалізації (зміни форми їх організації з товариств взаємного страхування на акціонерне товариство), який дозволяє зняти фінансові обмеження й одержати доступ до значних додаткових зовнішніх джерел поповнення власних фінансових ресурсів шляхом проведення публічного продажу акцій. При цьому ризик втрати контролю над компанією акціонерами внаслідок зменшення розміру часток учасників у відсотковому значенні за відповідного зменшення розміру їх дивідендів регулюється завдяки проведенню операцій із казначейськими акціями;

- принципи Solvency II, які активно запроваджуються на європейському страховому ринку, підвищують вимоги до якості фінансових ресурсів страхових компаній на основі відповідного підвищення рівня їх капіталізації, виконання яких стимулює до більш активного проведення операцій зі злиття та поглинання (M&A), що визначає поширення процесів концентрації і централізації капіталу для використання всіх можливих переваг та вигід від диверсифікації ризиків на основі консолідації сильних гравців, зокрема підвищення їх конкурентоспроможності на світовому страховому ринку;

- новий режим регулювання, відповідно до Solvency II, передбачає стимулювання страховиків щодо використання широкого спектра методів пом'якшення ризиків, зокрема таких, як перестраховування та хеджування ризиків за допомогою деривативів.

Отже, одержані результати аналітичної оцінки джерел, структури та динаміки формування й використання фінансових ресурсів провідних міжнародних страхових компаній дозволяють визначити принцип надійності та прибутковості розміщення страхових резервів як основний, який і забезпечує формування ними значного інвестиційного потенціалу. Тому, у подальших дослідженнях, планується більш змістовно розглянути напрями, структуру та ефективність використання їх інвестиційного потенціалу для більш результативного використання цього досвіду в українській практиці страхового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бланд Д. Страхование: принципы и практика : пер. с англ. / сост. Д. Бланд. – Москва : Финансы и статистика, 1998. – 416 с.
- Внукова Н. М. Страхування: теорія і практика : навч. посіб. / за заг. ред. д. е. н., проф. Н. М. Внукової. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Харків : Бурун Книга, 2009. – 656 с.
- Гавриляк Т. С. Зарубіжний досвід формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності страхових компаній / Т. С. Гавриляк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.5 – С. 251–257.
- Директива 2009/138 / ЄС. Директива про страхування та перестраховання (перероблена) (Платоспроможність II) [Електронний ресурс]: Документ від 17.12.2009. – Режим доступу: https://nfp.gov.ua/files/docs/Директива_2009_138 (дата звернення: 21.11.2019). – Назва з екрана.
- Организация страхового дела : учебник и практикум для среднего профессионального образования / под ред. И. П. Хоминич, Е. В. Дик. – Москва : Издательство Юрайт, 2018. – 230 с.
- Світлична О. С. Управління фінансами страхових організацій : навч. посіб. / О. С. Світлична, Н. М. Сташкевич. – Одеса : Атлант, 2015 – 258 с.
- Ткаченко Н. В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика : монографія / Н. В. Ткаченко ; Нац. банк України, Ун-т банк. справи. – Черкаси : Черкас. ЦНТЕІ, 2009. – 570 с.
- Annual Report 2018 MetLife, Inc. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://s23.q4cdn.com/579645270/files/doc_financials/2018/2018-Annual-Report-FINAL.PDF (дата звернення: 21.08.2019). – Назва з екрана.
- Experimental financial statistics for insurance using Solvency II regulatory data – enhanced financial accounts (UK flow of funds) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/uksectoraccounts/articles/experimentalfinancialstatistics/2018-04-30> (дата звернення: 21.08.2019). – Назва з екрана.
- Insurance Fact Book 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.iii.org/sites/default/files/docs/pdf/insurance_factbook_2019.pdf (дата звернення: 21.08.2019). – Назва з екрана.
- Lal Chugh C. Demutualization in the Life Insurance Industry: A Study of Effectiveness / Lal C. Chugh, Joseph W. Meador // Review of Business Winter. – 2006, Vol. 27, Number 1, P. 10–17.
- Stock Quote & Chart MetLife, Inc. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://investor.metlife.com/stock/stock-quote-and-chart/default.aspx> (дата звернення: 21.08.2019). – Назва з екрана.

REFERENCES

- Bland, D. (1998). *Strakhovanye: pryntsypy y praktyka [Insurance: principles and practice]*. Moskva : Fynansy y statystyka [in Russia].
- Vnukova, N. M. (2009). *Strakhuvannia: teoriia i praktyka: Navch. Posibnyk [Insurance: Theory and Practice: Educ. Manual]*.

- Kharkiv : Burun Knyha [in Ukrainian].
3. Havryliak, T. S. (2015). *Zarubizhnyi dosvid formuvannia finansovoho potentsialu investytsiinoi diialnosti strakhovykh kompanii // Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy [Foreign experience of formation of financial potential of investment activity of insurance companies]*. Lviv : Visnyk NLTU Ukrainy [in Ukrainian].
 4. Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of (25 November 2009) on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II) (recast) (Text with EEA relevance): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri>. The European parliament.
 5. Khomynych, Y. P., Dyk, E. V. (2018). *Orhanyzatsiia strakhovoho dela: uchebnyk y praktykum dlia sredneho professionalnogo obrazovanyia [Organization of insurance business: a textbook and a workshop for secondary vocational education]*. Moskva : Yzdatelstvo Yurait [in Russian].
 6. Svitlychna, O. S., Stashkevych, N. M. (2015). *Upravlinnia finansamy strakhovykh orhanizatsii: Navch. pos. [Financial management of insurance organizations]* Odesa : Atlant [in Ukrainian].
 7. Tkachenko, N. V., Nats. bank Ukrainy, Un-t bank. spravy. *Zabezpechennia finansovoi stiiikosti strakhovykh kompanii: teoriia, metodolohiia ta praktyka : monohrafiia [Ensuring financial stability of insurance companies: theory, methodology and practice: monograph]* Cherkasy : Cherkas. TsNTEI [in Ukrainian].
 8. Annual Report (2018). *MetLife, Inc. [Electronic resource MetLife, Inc.]* https://s23.q4cdn.com/579645270/files/doc_financials/2018/2018-Annual-Report-FINAL.PDF (accessed 12 November 2019) [in United States].
 9. *Experimental financial statistics for insurance using Solvency II regulatory data – enhanced financial accounts (UK flow of funds) (2018) [Electronic resource Office for National Statistics]* <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/uksectoraccounts/articles/experimentalfinancialstatistics/> 2018-04-30 (accessed 12 November 2019) [in United Kingdom].
 10. Insurance Fact Book (2019.) *[Electronic resource Insurance information Institute]* https://www.iii.org/sites/default/files/docs/pdf/insurance_factbook_2019.pdf (accessed 12 November 2019) [in United States].
 11. Lal, Chugh C. (2006). Demutualization in the Life Insurance Industry : A Study of Effectiveness / Lal C. Chugh, Joseph W. Meador // Review of Business Winter, University of Massachusetts Boston [in United States].
 12. *Stock Quote & Chart MetLife, Inc. [Electronic resource MetLife, Inc.]*. <https://investor.metlife.com/stock/stock-quote-and-chart/default.aspx> (accessed 12 November 2019) [in United States].

С. П. Прасолова, кандидат экономических наук, доцент (Высшее учебное заведение Уко-опсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Оценка особенностей формирования и использования финансовых ресурсов зарубежными страховыми компаниями.**

Аннотация. Цель статьи заключается в исследовании опыта ведущих страховщиков США и Великобритании по формированию и использованию финансовых ресурсов с тем, чтобы выявить современные тенденции, основные проблемы и перспективы. **Методика исследования.** Достижение поставленной цели осуществлено с помощью таких общенаучных и специальных методов исследования: группировки, сравнения, балансового, систематизации и обобщения. **Результаты.** По результатам анализа структуры источников формирования и направлений использования финансовых ресурсов ведущих международных страховых компаний США и Великой Британии в динамике определены их тенденции и особенности развития, в том числе с применением требований Solvency II. **Практическая значимость результатов исследования.** В статье рассмотрен опыт формирования и использования

финансовых ресурсов ведущих зарубежных страховых компаний, в том числе с применением требований Solvency II, выявлены такие особенности формирования их финансовых ресурсов, которые обеспечивают значительный рост инвестиционного потенциала в перспективе и выход на мировой страховой рынок. Сформированы предложения по повышению уровня капитализации и снижению уровня рискованности деятельности страховых компаний с учетом требований Solvency II.

Ключевые слова: финансовые ресурсы зарубежных страховых компаний, источники формирования и направления использования финансовых ресурсов, структура и динамика, требования Solvency II.

S. Prasolova, Cand. Econ. Sci., Docent (Poltava University of Economics and Trade). Assessment of the features of the formation and use of financial resources by foreign insurance companies.

Annotation. Purpose. The article is devoted to explore the experience of leading US and UK insurers in the formation and use of financial resources in order to identify current trends, major challenges and prospects. **Methodology of research.** Achievement of this goal is accomplished through the following general scientific and special methods of research: grouping, comparison, balance, systematization and generalization. **Findings.** According to the analysis of the structure of sources of formation and directions of use of financial resources of the leading international insurance companies of the USA and Great Britain in dynamics their tendencies and peculiarities of development are determined, including with application of requirements of Solvency II. **Practical value.** The article examines the experience of formation and use of financial resources of leading foreign insurance companies, including the application of the requirements of Solvency II, identifies such features of the formation of their financial resources, which provide significant growth of investment potential in the future and entry into the world insurance market, formulated proposals for enhancement the level of capitalization and risk reduction of insurance companies, taking into account the requirements of Solvency II.

Keywords: financial resources of foreign insurance companies, sources of formation and directions of use of financial resources, structure and dynamics, requirements of Solvency II.